

Online szolgáltatások közvetítése könyvtárunkban

A közgazdaság-tudomány beépülése a hazai online szolgáltatások körébe igen örömdetes tény, mert ez a korszerű információkeresési módszerek kiterjesztését jelzi a társadalomtudományok felé. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában működő online szolgáltatás elsősorban a Dialog szolgáltatóközpont adatbázisaira épül. Érdekes adatokat olvashatunk az adatbázisok igénybevételéről, a használat mértékéről, a költségekről.

A tízéves magyar online "történelem" már középkorúvá vált, amikor a mi könyvtárunk, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára "újszülöttként" csatlakozhatott a résztvevők köréhez. 1985 szeptembere óta van lehetőségünk nemzetközi számítógépes szolgáltatóközpontok adatbázisaiban való online információkeresésre, nevezetesen a DIALOG rendszer használatára, 1987 februárja óta pedig a Data-Star szolgáltatóközponttal is létrejöttek a kapcsolatfelvétel lehetőségei. A keresések 1985 novembere óta folyamatosan zajlanak. Főként a DIALOG adatbázisokat használjuk (házi dokumentumtárunk áttekintése során csak két esetben találtam Data-Star rendszerben való kereséssel), ezért az 1985 novembere és 1990 júliusa közötti online információközvetítési tevékenységünk vizsgálata a DIALOG-szolgáltatások közvetítésének vizsgálatát jelenti. Az elmúlt időszakban belső felhasználók – az egyetem oktatói, hallgatói, a könyvtár dolgozói – számára végeztünk kereséseket egyetemi végzettségű közvetítő segítségével.

Az információközvetítés menete

Felhasználóinknak egy erre a célra készített, sokszorosított *adatlap*on kell kérésüket az információkereséssel foglalkozó munkatárshoz eljuttatni. Ezen a téma részletes leírásán kívül kérjük a kapcsolódó magyar vagy angol tárgyszavakat, jellemző kifejezéseket; a megfelelő publikációs adatokat; valamint a kért korlátozásokat (pl. időperiódus, nyelv, dokumentumtípus stb. szerint) megjelölni. Ezután kerül sor a *keresési stratégia* kialakítására – ha szükséges, a keresőkérdést a felhasználóval való személyes megbeszélés alapján kiegészítve –, majd a *keresésre*. Ha a felhasználó kéri, természetesen jelen lehet a keresésnél. Az offline kiíratott találatokat megérkezésük után eljuttatjuk a felhasználókhöz, mellékelve a keresés eredményének értékeléséhez szükséges *kérdőívet*. Ebben arra kérünk választ, hogy a kapott találatokból mennyit tart értékes találatnak, mennyit nem és miért; illetve mennyi nem tartozott a témához.

A beérkezett kérések száma, tematikus megoszlása

A vizsgált időszakban összesen 116 alkalommal végeztünk keresést a beérkezett keresőkérdések alapján. Ezek tematikus megoszlását mutatja az 1. táblázat. A kérések általában "többszörösen összetett" jellegűek voltak; hosszú keresési lánc összeállítását, tehát igen bonyolult munkát kívántak a keresési stratégia kialakítójától. Példaként két kérés ennek illusztrálására:

- ▶ Konjunktúra és növekedélmélet viszonya. A növekedési pálya stabilitása, anticiklikus politika. Ciklusokat kiváltó okok. A technikai haladás mint növekedési tényező.
- ▶ Mikroökonómia és makroökonómia kapcsolata. Humán faktor, oktatás a fejlett tőkés és központi tervezésű országokban. Innováció.

A közvetítőnek sokszor nehéz összehoznia az oktatók "elméleti jellegű" igényeit és az adatbázisok "prakticizmusát".

1. táblázat

A keresőkérdések tematikus megoszlása

Téma	Keresések	
	száma	százaléka
Szervezés- és vezetélmélet	8	6,90
Vállalati gazdálkodás	16	13,80
Történelmi jellegű kérdés	8	6,90
Gazdaságmélet	12	10,34
Nemzetközi kapcsolatok, világgazdaság	6	5,17
K + F, fejlett technológia alkalmazása	4	3,45
Pénzügy, bankügy	11	9,48
Gazdaságpolitika	7	6,03
Empirikus elemzések, módszerek	21	18,10
Nyelvoktatás, nyelvpolitika	7	6,03
Egyéb	16	13,80
Összesen	116	100,00

Adatok a DIALOG adatbázisok használatáról

A keresések során 137 DIALOG adatbázist használtunk. A leggyakrabban használt 15 adatbázis adatait a 2. táblázat, az időtartam szerint legtöbbet használt 15 adatbázist pedig a 3. táblázat mutatja. A legnépszerűbb adatbázisok (eltekintve az ERIC és a DIALINDEX speciális helyzetétől) intézményünk jellegének megfelelően a FOREIGN TRADE and ECON ABSTRACTS, ECONOMIC LITERATURE INDEX, MANAGEMENT CONTENTS, ABI/INFORM, TRADE and INDUSTRY INDEX, HARVARD BUSINESS REVIEW, PAIS INTERNATIONAL.

2. táblázat

A 15 leggyakrabban használt DIALOG adatbázis

Adatbázis	Használati alkalmak száma
ERIC	45
FOREIGN TRADE and ECON ABSTRACTS	35
MANAGEMENT CONTENTS	35
DIALINDEX	33
ECONOMIC LITERATURE INDEX	32
ABI/INFORM	31
TRADE and INDUSTRY INDEX	31
HARVARD BUSINESS REVIEW	25
PAIS INTERNATIONAL	23
SOCIAL SCISEARCH	16
INFOMAT INTERNATIONAL BUSINESS	14
SOCIOLOGICAL ABSTRACTS	13
DISSERTATION ABSTRACTS ONLINE	11
U.S. POLITICAL SCIENCE DOCUMENTS	11
PsycINFO	10

3. táblázat

Az időtartam szerint legtöbbet használt 15 DIALOG adatbázis

Adatbázis	Online kapcsolati idő (órában)
FOREIGN TRADE and ECON ABSTRACTS	11,146
ERIC	9,980
ECONOMIC LITERATURE INDEX	8,017
DIALINDEX	7,904
MANAGEMENT CONTENTS	6,392
ABI/INFORM	5,297
TRADE and INDUSTRY INDEX	4,442
SOCIAL SCISEARCH	3,080
HARVARD BUSINESS REVIEW	2,189
PAIS INTERNATIONAL	2,032
SOCIOLOGICAL ABSTRACTS	1,151
U.S. POLITICAL SCIENCE DOCUMENTS	0,931
PsycINFO	0,787
DISSERTATION ABSTRACTS ONLINE	0,757
INFOMAT INTERNATIONAL BUSINESS	0,638

A keresési időre, találatokra, költségekre vonatkozó ötéves adatsorokat a 4. táblázatban foglaltuk össze. Az adatok szerint az összes kapcsolati idő 98,676 óra, az offline kinyomtatott találatok száma 28 149, az összköltség 16 870,66 dollár volt a 116 keresésre.

Az egy offline kiíratott találatra eső összköltség 0,59 dollár, az egy keresésre eső átlagos találatok száma 242. (Tekintettel a felhasználói kérdések összetett voltára, ez nem túl nagy szám.)

4. táblázat

Időtartam-, táblázat-, költségadatok 1985. november–1990. július

Időszak	Online kapcsolati idő (órában)	Offline printek száma (db)	Összes költség (USD)
1985. XI–XII.	5,416	556	591,15
1986. I–XII.	33,781	8 324	5 073,41
1987. I–XII.	15,459	4 223	2 495,45
1988. I–XII.	18,409	7 291	3 870,11
1989. I–XII.	15,798	4 437	2 813,90
1990. I–VII.	9,813	3 318	2 026,64
Összesen	98,676	28 149	16 870,66

Kísérlet kereséseink eredményességének mérésére

Az eredményértékelés jelzését kérő adatlapjainkból kevés érkezett vissza. A 116 esetből csak 16 alkalommal kaptunk értékelőlapot, és ezekből is csak 14 volt használható. Mivel azonban az egyes

5. táblázat

Eredményértékelő visszajelzések adatai*

Összes találat	Érdeklődésre tart számot	Nem érdekelte de a témához tartozott	mert eltért a témától
476	338	28	110
31	7	0	24
286	177	71	38
363	300	63	0
53	5	8	40
500	400	60	40
129	63	55	11
37	37	0	0
300	257	43	0
559	546	13	0
109	32	77	0
51	11	20	20
225	26	139	60
58	20	27	11
3177	2219	604	354

* 14 db-os (12%-ot reprezentáló) véletlenszerű "kényszer"-minta alapján.

keresésekhez tartozó visszajelzések a vizsgált 5 év alatt véletlenszerűen szóródva érkeztek, talán – a kényszerhelyzethez alkalmazkodva – elfogadhatjuk ezt mintavételes módszeren alapuló elemzésnek. Ily módon hozzávetőlegesen jellemzőnek vehetjük a kialakult értékelő képet. A találatértékelő lapok adatait az 5. táblázat mutatja.

A 14 értékelhető visszajelzés alapján a 14 kereséshez összesen 3177 találat szám tartozik. Az egy keresésre jutó átlagos találat szám ezen a mintán 226, ami megközelítően egyezik a teljes vizsgált időszakra vonatkozó eredménnyel. Ebből a felhasználók érdeklődésére 2219 találat tartott számot (69,85%); nem érdekelte, de a témához tartozott 604 találat (19,01%); nem érdekelte, mert eltért a témától 354 találat (11,14%).

Könyvtárunkban az elmúlt periódusban jelentős fejlődési folyamat ment végbe. Az 1989 nyarán kezdődő fejlesztési munkák eredményeként VAX számítógépi környezetben VMS 4.7-es operációs rendszerrel kezelt MicroCDS/ISIS 2.33-as alkalmazói programon alapuló, sokfelhasználós integrált számítógépes rendszert alakítottunk ki. Ugyanakkor az IIF keretrendszer tagjává váltunk mind felhasználói, mind szolgáltatói (adatbázis-építő) minőségben. Ezáltal helyi, hazai és nemzetközi online információszolgáltatási, keresési és közvetítési lehetőségeink nagymértékben bővültek.

Beérkezett: 1990. IX. 25-én.

Mikrofilmezés

**Az Országos Műszaki Könyvtár vállal:
Felvételezést A/6-os mikrofilmlapra A/4-es eredetiről**

Ára: 85 Ft/lap + ÁFA

Mikrofilmlap-másolást (A/6) diazofilmre

Ára: 30 Ft/lap + ÁFA

**Visszanagyítást mikrofilmlapról A/4-es méretre
(21-szerestől 48-szoros nagyításig)**

Ára: 10 Ft/oldal + ÁFA

Megrendelési cím, illetve további felvilágosítást ad:

Pusztai István, a fotolaboratórium vezetője

Budapest VIII., Múzeum u. 17. félemelet 51.

Tel.: 118-0943